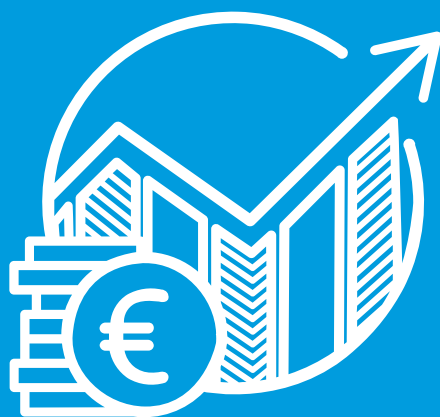

Tegen-de-inkomenscrisis-
volop-ruimte-voor-hogere-
lonen

TEGEN DE INKOMENSCRISIS: VOLOP RUIMTE VOOR HOGERE LONEN

DECEMBER 2022

CONTACT OVER DE PUBLICATIE

Voor vragen omtrent communicatie:

José Kager

jose.kager@fnv.nl

Voor inhoudelijke vragen:

Tijmen de Vos

tijmen.devos@fnv.nl

Deze pdf is interactief. Door de klikbare inhoudsopgave kom je direct op de pagina of het artikel van je keuze. Via de 'home-button' keer je weer terug naar de inhoudsopgave. Je kan natuurlijk ook gebruik maken van de standaard interface van je pdf reader.

INHOUDSOPGAVE

TEGEN DE INKOMENSCRISIS: VOLOP RUIMTE VOOR HOGERE LONEN

Inleiding

Wat is er aan de hand?	4
Wie betaalt de rekening?	4
Onze hypothese	5
De onderbouwing	6
Wat ons te doen staat	12

TEGEN DE INKOMENSCRISIS: VOLOP RUIMTE VOOR HOGERE LONEN

INLEIDING

Er is discussie over de verdeling van de rekening van de huidige energie- en inkomenscrisis. Welk deel komt terecht bij huishoudens, welk deel bij de overheid en welk deel bij het bedrijfsleven? In die discussie loopt een grote hoeveelheid anekdotes, historische vergelijkingen én feitelijke analyses door elkaar heen, met name in verwijzingen naar de jaren '70 als eerdere periode van hoge inflatie. Deze publicatie geeft een inhoudelijke analyse van deze vragen en poogt daarmee een serieuze bijdrage te leveren aan een belangrijk debat.

We onderbouwen de volgende stellingen:

1. Huishoudens zitten in de knel en het opgebouwde coronaspaargeld is hier geen remedie tegen. Juist de huishoudens die het meest in de knel zitten, hebben het minste spaargeld.
2. De overheid pakt vooralsnog een belangrijk deel van de rekening, maar doet dit niet structureel.
3. De huidige verhoudingen in de economie maken dat bedrijven beter in staat zijn de kosten van inflatie te verleggen dan huishoudens.
4. Structurele loonsverhogingen zijn een belangrijke oplossing hiervoor.
5. Voor een zogeheten loon-prijsspiraal is op dit moment geen enkele onderbouwing.

WAT IS ER AAN DE HAND?

We leven in een tijd van hoge inflatie. Verhalen over de problemen van mensen nemen in omvang en ernst toe: kinderen gaan met honger naar school¹, ouders melden zich schoorvoetend bij budgetcoaches², de voedselbank rekt haar normen op om meer mensen te kunnen helpen.³

Maar de bewijzen zijn meer dan anekdotisch. De FNV hield dit jaar twee enquêtes onder haar leden met de vraag: kom jij nog rond?⁴ Tienduizenden mensen vulden de vragenlijsten in. De resultaten tonen de toenemende zorgen over de (financiële) toekomst en een groeiend aantal respondenten dat niet of nauwelijks meer financieel uitkomt. Zo gaf 68% van de bijna 30.000 respondenten in september aan zich (grote) zorgen te maken over de toekomst, tegenover 56% een half jaar eerder.

Eenzelfde beeld komt naar voren uit een stresstest van het Centraal Planbureau, gepubliceerd vóór de meest recente kabinetsplannen op Prinsjesdag, waaruit bleek dat 1,2 miljoen Nederlandse huishoudens bij een doorlopend hoog prijs-niveau binnen een jaar met betaalbaarheidsproblemen te maken zouden krijgen en onderzoek van het Nibud dat zelfs aangaf een op de drie huishoudens in de financiële stress te zien komen.⁵

Daarnaast zijn het niet alleen ramingen die negatieve signalen tonen: incassobureaus rapporteren inmiddels een stijging van 17% in het aantal betalingsachterstanden bij zorgverzekeraars en netbeheerders.⁶ Economen van ABN AMRO verwachten dan ook dat het aantal problematische schulden begin 2023 zo'n 10% tot 15% hoger zullen liggen dan een jaar eerder.⁷

Tegenover deze zorgen wordt soms gesteld dat het spaargeld van Nederlandse huishoudens gedurende de coronapandemie sterk is toegenomen. We hebben met elkaar een aardig appeltje voor de dorst opgebouwd. Het is echter belangrijk te beseffen dat deze spaarpot zeer ongelijk verdeeld is (zie figuur 1). Het relatief hoge spaargeld bij de

1 NRC. (9 september 2022). De leerling in Rotterdam viel om - van de honger.

2 Volkskrant. (31 oktober 2022). Steeds meer middeninkomens in de knel; in Zaandam houdt de brugfunctionaris op school een oogje in het zeil.

3 NOS. (17 september 2022). Voedselbank verruimt de norm voor afhaken hulppakketten vanwege inflatie.

4 FNV. (4 oktober 2022). Hogere prijzen, grotere zorgen.

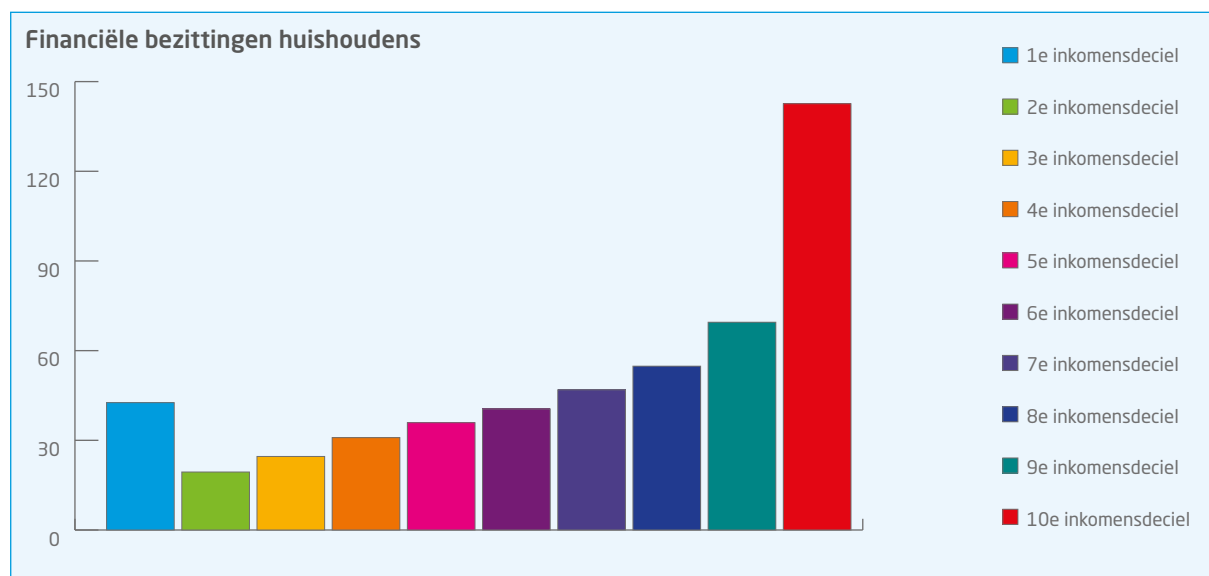
5 CPB. (9 juni 2022). Stresstest kosten van levensonderhoud & Nibud. (15 juli 2022). Nibud: groeiend aantal huishoudens zit financieel klem.

6 ABN AMRO. (14 oktober 2022). Meer betalingsachterstanden bij netbeheerders en zorgverzekeraars.

7 ABN AMRO. (14 oktober 2022). Meer betalingsachterstanden bij netbeheerders en zorgverzekeraars.

laagste inkomens, komt met name door DGA's die tijdelijk een laag inkomen hebben).⁸ Alleen wijzen op de omvang van het macrocijfer slaat de plank mis.

Bovendien blijkt uit eerste enquêtedata dat een groeiende groep huishoudens op hun spaargeld in aan het teren is.⁹ Omdat de stijging van het prijsniveau structureel is kan dit spaargeld geen duurzame oplossing zijn.

Figuur 1

WIE BETAALT DE REKENING?

Alles tezamen woedt er logischerwijs een stevige discussie over hoe we 'de rekening' van deze periode gaan betalen en hoe we bestaande middelen zo goed mogelijk inzetten. Gaat de inflatie ten koste van de winstgevendheid van ondernemingen? Moeten gezinnen maar inleveren op hun koopkracht? Of zal de overheid moeten bijspringen?

Vooralsnog lijkt het op een combinatie van die laatste twee. Het kabinet heeft dit jaar op Prinsjesdag veel geld uitgetrokken om de koopkracht van Nederlandse huishoudens te stutten. De koopkrachtsteun valt uiteen in twee pakketten: het energieplafond en de overige verzameling aan maatregelen. Maar er is een belangrijke kanttekening te plaatsen bij deze maatregelen. Het overgrote deel van deze steun is namelijk incidenteel terwijl de prijzen naar verwachting structureel hoog blijven. Wat gebeurt er als de steun volgend jaar stopt?¹⁰ Bovendien is dit publiek geld. Wie hier uiteindelijk voor opdraait in de vorm van belastingen valt nog te bezien.

Dit geld lost het probleem uiteindelijk niet op, maar stelt het slechts gedeeltelijk uit. En het tijdelijk oplossen van problemen is de slechts een iets mooiere tweeling van het niet oplossen van problemen. Als de prijzen structureel hoog blijven is de enige echte oplossing dat inkomens van gezinnen ook structureel stijgen. Dat roept de vraag op hoe een structurele verdeling van de lusten en lasten eruit moet zien en hoe we daar gaan komen.

ONZE HYPOTHESE

Onze hypothese luidt als volgt: de huidige verhoudingen in de economie maken dat bedrijven beter in staat zijn de kosten van inflatie te verleggen dan huishoudens. Anders gezegd: ondernemingen zijn beter in staat hun winstmarges op peil te houden dan werkenden hun koopkracht. De rekening wordt daardoor scheef verdeeld en we verwachten een verdere scheefgroei tussen arbeid en kapitaal in het voordeel van de laatste.

8 CBS Statline, vermogen van huishoudens; huishoudkenmerken, vermogensbestanddelen.

9 Volkskrant. (23 september 2022). Steeds meer huishoudens komen geld tekort, gemiddeld inkomen steeg nog wel.

10 RTL Nieuws. (1 november 2022). Minister Kaag: 'Prijsplafond echt tijdelijk'.

Daarin zijn twee aspecten van belang: zeker tot aan de zomer leken we niet zozeer 'collectief armer' te worden, en zelfs als dat zo is betekent het niet dat de pijn daarvan gelijk verdeeld is. Het is daarom welkom dat de overheid mensen door de winter helpt. Maar op de langere termijn kan de oplossing alleen komen uit een herverdeling tussen arbeid en kapitaal door de lonen aanzienlijk te laten stijgen.

Dit is een fundamenteel andere situatie dan de vaak gerefereerde jaren '70.¹¹ Werkgevers en economen die waarschuwen voor het ontstaan van een zogeheten loon-prijsspiraal doen dat, zoals we zullen zien, zonder oog voor de grote verschillen tussen toen en nu.

DE ONDERBOUWING

Er is een scala aan redenen waarom deze periode onvergelijkbaar is met de energiecrisis uit de jaren '70 en waarom wij verwachten dat zonder serieus ingrijpen deze periode zal leiden tot een forse scheefgroei in de verhouding tussen werkenden en werkgevers. Hieronder sommen we deze argumenten op.

Winstmarges hoeven niet te stijgen om tot herverdeling te leiden

In discussies wordt het punt dat deze periode tot scheefgroei tussen arbeid en kapitaal leidt regelmatig verward met het argument dat de winstmarges explosief zouden stijgen. Maar dat is niet de crux. Ook als de winstmarges niet zo sterk stijgen kan er sprake zijn van scheefgroei.

Dat zit als volgt.

Het is een feit dat ook ondernemingen last kunnen hebben van hoge inflatie. Hun energie- en importkosten lopen nou eenmaal op. Dat is echter niet voldoende om te concluderen dat ondernemingen deze lasten ook zelf moeten dragen. Bedrijven zijn over het algemeen in staat een substantieel deel van deze prijsstijgingen door te berekenen aan de consument in de vorm van stijgende prijzen in de winkel. Het is ook om die reden dat de inflatie zich langzaam verder verspreidt van energie naar andere productcategorieën. Op die manier ziet de aandeelhouder zijn inkomen grotendeels gecompenseerd voor de inflatie terwijl dat voor de werknemer bij hetzelfde bedrijf niet het geval is. Die kan de stijgende kosten van het levensonderhoud niet zomaar doorberekenen aan de consument van zijn arbeid: de werkgever.

Het is denkbaar dat als iedereen er gemiddeld op achteruitgaat ook ondernemingen iets in zullen moeten leveren. Bijvoorbeeld omdat het niet lukt de gestegen kosten volledig te verwerken in hogere afzetprijzen. Zelfs dan blijft de vraag bestaan hoe deze gedeeltelijke prijsverhogingen zich verhouden met stijging van de lonen: als deze laatste nóg verder achterblijven vindt er herverdeling plaats. Bovendien zal, zoals we straks zullen laten zien, in reële termen de achteruitgang voor werkenden aanzienlijk groter zijn dan voor bedrijfseigenaren omdat deze eersten meer inflatie ervaren vanwege hun positie in de inkomensverdeling.

Historische ontwikkeling winstquote en verschillende interpretaties van de winstgevendheid

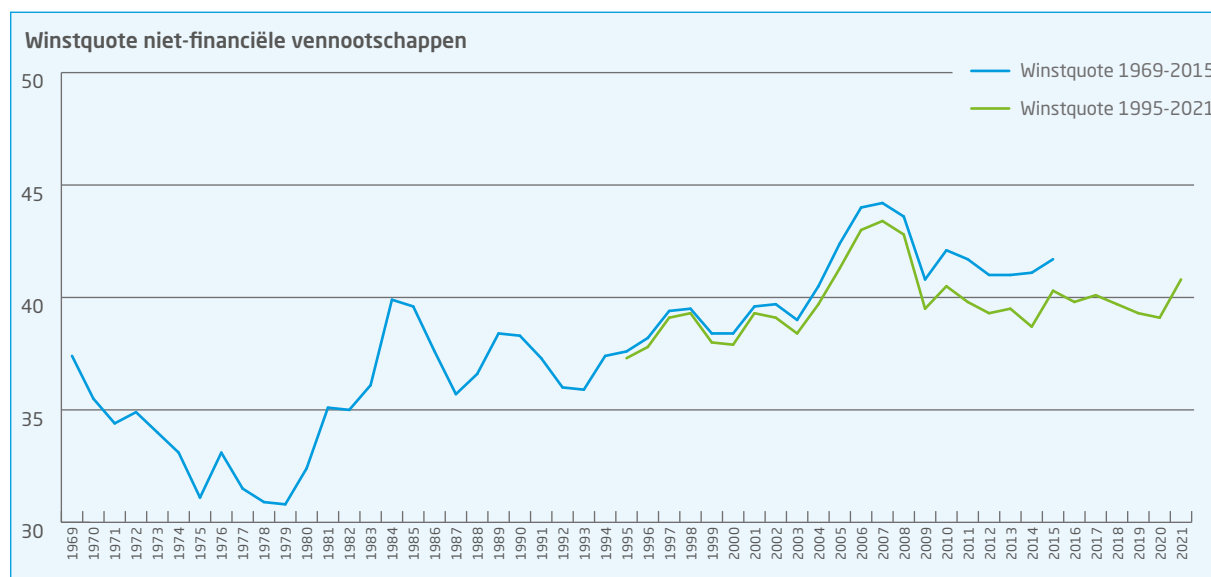
Sommige economen brengen hier tegenin dat een eventuele daling van de reële lonen een noodzakelijk kwaad is. Een te sterke positie van werkenden draagt het risico de inflatie te verergeren. Als de lonen te sterk stijgen leidt dat tot extra inflatie, waardoor de lonen nog verder moeten stijgen, waardoor de inflatie verder stijgt, etc. Het is belangrijk om te benadrukken dat er op dit moment geen enkele feitelijke onderbouwing bestaat voor deze angst. Een belangrijke reden: de winstgevendheid van Nederlandse bedrijven is vele malen beter dan vijftig jaar geleden.

Een belangrijke indicator daarvoor is de zogenaamde bruto winstquote van niet-financiële vennootschappen (figuur 2). In de jaren 70 lag deze indicator op het laagste punt uit de beschikbare data.¹² Maar sinds die tijd is de winstgevendheid van bedrijven alleen maar toegenomen. Bezijden een extreme piek voor de financiële crisis lag de winstquote in '21 op het hoogste punt gemeten.

11. FD. (15 september 2022). Cao NS voedt vrees loon-prijsspiraal.

12. CBS Statline. Nationale Rekeningen & CBS. Tijdsreeksen Nationale Rekeningen 1969-1995.

De aanname dat bedrijven dus genoodzaakt zijn om stijgende lonen direct door te berekenen in de prijzen is overtrokken: er is genoeg ruimte om marges te verlagen zonder dat dit de winstgevendheid in gevaar brengt.¹³

Figuur 2

De winstquote van niet-financiële vennootschappen is een gangbare meetstaf voor winstgevendheid. Maar we kunnen ook breder kijken dan alleen de niet-financiële vennootschappen. Welk beeld ontstaat bijvoorbeeld als we ook de financiële sector, zelfstandigen en een deel van de publieke sector beschouwen? Daarvoor moeten we een breder winstcijfer hanteren. Dit noemen we voor nu het 'winstaandeel vennootschappen en zelfstandigen' (figuur 3).

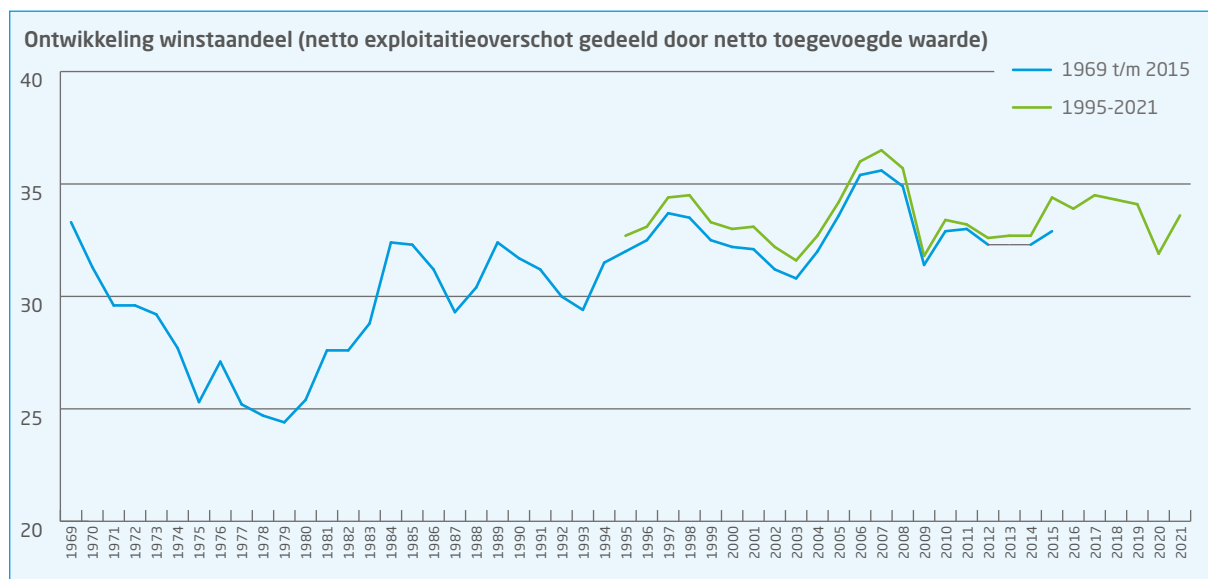
Ook uit dit bredere cijfer blijkt dat de winstmarges historisch gezien hoog liggen. Zo ligt het aandeel van het netto exploitatieoverschot in de netto toegevoegde waarde bijna tien procentpunt hoger dan tijdens het dieptepunt van 1979. De ontwikkeling van dit 'winstaandeel' verschilt de afgelopen 25 jaar wel met die van de bruto winstquote van niet-financiële vennootschappen. Waar de bruto winstquote stijgt blijft het winstaandeel ongeveer gelijk, al lag het gemiddelde niveau vanaf 2015 wel hoog.

Hoe kan dit?

De reden dat de trend van het 'winstaandeel' iets verschilt van de bruto winstquote komt niet omdat de afschrijvingen (het verschil tussen bruto en netto) sterk zijn toegenomen en ook niet omdat de algemene winstmarges onder druk staan. De belangrijkste reden is een veranderende samenstelling van de totale toegevoegde waarde die dit bredere cijfer omhelst. Hier is met name de invloed van de groeiende omvang van de zorg van belang.

Door de vergrijzing is het aandeel van de zorg in de toegevoegde waarde in Nederland de afgelopen decennia toegenomen. Anders gezegd: de zorg heeft een groter aandeel in onze economie. In de zorg bestaat een groot gedeelte van de toegevoegde waarde uit de salarissen van zorgpersoneel en zijn de winstmarges automatisch relatief laag. Hoe groter de zorg wordt in de totale som van onze economie, hoe sterker dit neerwaartse effect op het brede winstaandeel zal zijn. In de winstquote van niet-financiële vennootschappen zit de toegevoegde waarde van de zorg niet, waardoor de toenemende zorgvraag minder effect heeft op dit cijfer en het een getrouwer beeld geeft van de winstgevendheid in de markt.

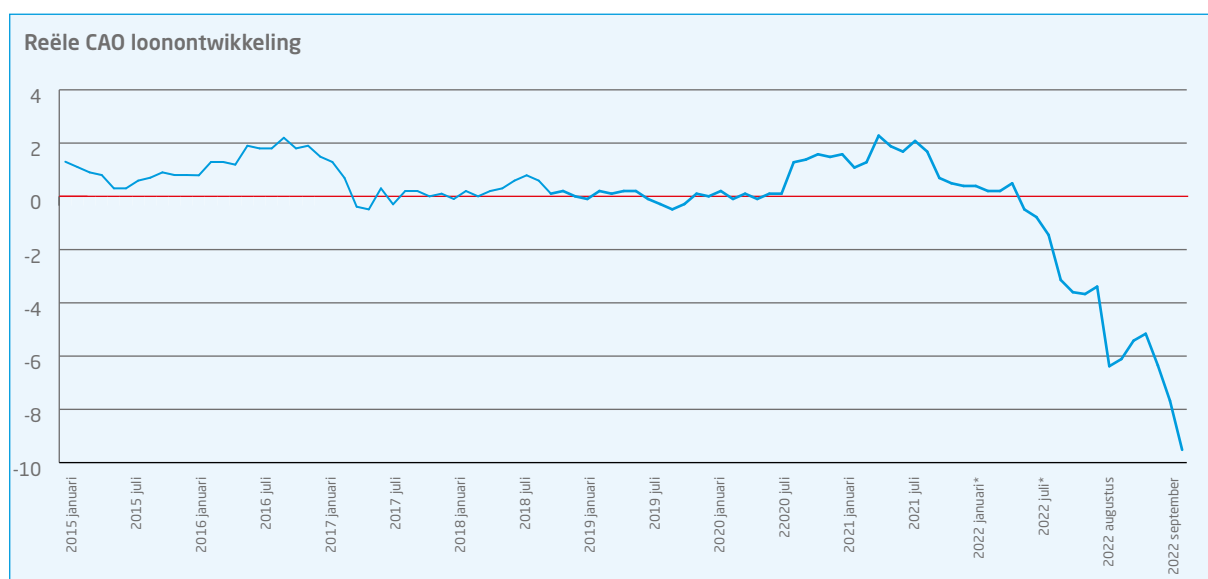
¹³ DNB wijst in dit licht bovendien op de gestegen solvabiliteit van ondernemingen in DNB. (2 november 2022). Wisselwerking lonen en prijzen: een negatieve spiraal?

Figuur 3

Verwachte ontwikkeling van de cao-lonen: terug naar niveau van 1998

De tweede reden dat er geen enkele aanleiding is om zelfs maar te het begin van een loon-prijsspiraal te vermoeden is het huidige niveau van de cao-lonen. De combinatie van een torenhoge inflatie met tegelijkertijd relatief lage nominale loongroei zorgt op dit moment voor een reusachtige daling van de reële lonen. Zo daalden de reële cao-lonen in september 2022 met meer dan 9 procent ten opzichte van september 2021 (zie figuur 4).¹⁴

Figuur 4

Deze ineenstorting van de reële cao-lonen is historisch. Met deze daling komt het reële cao-loon van bedrijven in 2022 op hetzelfde niveau te liggen als in 1998. Bijna een kwart eeuw aan reële cao-loongroei wordt daarmee in één jaar tenietgedaan.

14 CBS. Statline. Eigen berekeningen.

Dit gaat nog voorbij aan het feit dat deze reële loongroei wordt berekend met de algemene consumentenprijsindex (CPI). De inflatie is in deze periode echter niet voor elk huishouden gelijk. Dit komt omdat huishoudens verschillende bestedingspatronen hebben: sommige huishoudens geven een groter gedeelte van hun inkomen uit aan energie en voedsel terwijl andere meer besteden aan kleding of apparaten.

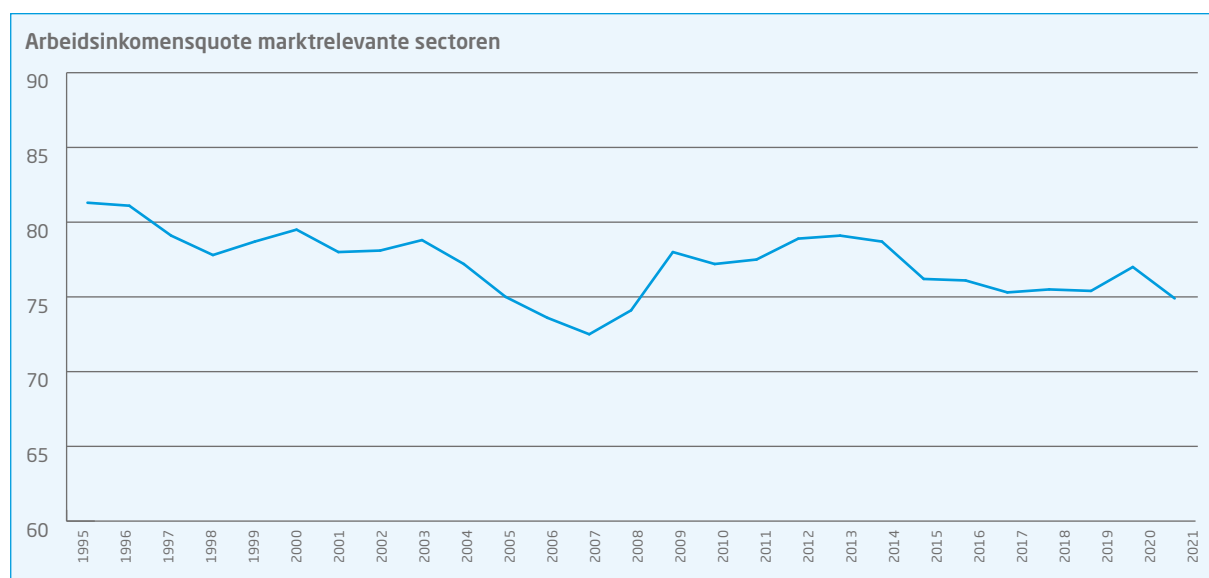
Als je een relatief groot gedeelte van je inkomen kwijt bent aan producten waar de prijzen harder stijgen dan zorgt dat er ook voor dat je eigen ervaren inflatie een stuk hoger kan liggen dan de algemene CPI. Denk bijvoorbeeld aan het verschil tussen iemand met een goed en een slecht geïsoleerd huis. Iemand met een slecht geïsoleerd huis is veel meer extra kwijt aan energie en gas dan diegene met een goed geïsoleerd huis. Deze verschillen zijn er niet alleen tussen mensen met een goed en slecht geïsoleerd huis, maar ook tussen mensen met een laag en een hoog inkomen. Als je in Europa een laag inkomen hebt merk je meer van de inflatie dan als je een hoog inkomen hebt, zo becijferde de ECB deze zomer.¹⁵ Voor Nederlandse huishoudens kom je tot dezelfde analyse als je kijkt naar de budgetten die het Nibud voor verschillende type huishoudens opstelt.¹⁶

Dit betekent dus ook dat een groot gedeelte van werkend Nederland meer merkt van de inflatie dan de gerapporteerde cijfers en hun ervaren reële loondaling nog forser is dan in de hierboven gepresenteerde grafieken.

Aiq: daalt sterk in de relevante markt

Dat er ruimte is voor loonsverhogingen die heus niet meteen de economie zullen destabiliseren blijkt ook uit andere indicatoren. Een belangrijk getal daarbij is de arbeidsinkomensquote. Dit cijfer drukt uit hoe de toegevoegde waarde wordt verdeeld tussen werkenden en kapitaalbezitters. Stijgt de aiq dan blijft er van alles wat we verdienen meer over werkenden. Daalt de aiq dan gebeurt het tegenovergestelde: kapitaalbezitters zien hun beloning toenemen.

Eerdere publicaties plaatsten vraagtekens bij de bruikbaarheid van de aiq. Ook beargumenteerde men dat er eigenlijk geen grote verandering in de verdeling tussen arbeid en kapitaal valt waar te nemen.¹⁷ Maar net als bij de winstcijfers is een te brede definitie van de aiq misleidend. Preciezer is het om te kijken naar wat er in de zogeheten 'relevante marktsector' gebeurt. Om technische redenen in de samenstelling van de aiq zijn dit de sectoren waar het cijfer eigenlijk de meeste zeggingskracht heeft. Bijvoorbeeld omdat het de zorg buiten beschouwing laat. Wanneer we die analyseren zien we dat de verdeling het afgelopen jaar op een zorgwekkend laagtepunt ligt ten nadele van werkenden (figuur 5).¹⁸

Figuur 5

15 Schnabel, I. (30 september 2022). Monetary policy in a cost-of-living crisis.

16 Berekeningen op basis van Nibud budgetten en CBS persoonlijke inflatiecalculator door Piet Rietman.

17 SEO. (2018). De AIQ in Nederland: een overzicht.

18 CBS Statline. Arbeidsinkomensquote A-U (excl B, K, L, O, P en Q).

Het Centraal Planbureau verwacht in de meest recente ramingen bovendien dat de aiq volgend jaar verder zal dalen: een verplaatsing in de verdeling tussen arbeid en kapitaal.¹⁹ In de huidige trend is er dus ruimte om deze welvaart structureel anders te verdelen.

Export: bedrijven wisten de stijgende prijzen ook deels door te berekenen in de export

In deze opsomming is tot nu toe één aspect buiten beschouwing gebleven: in hoeverre is er sprake van 'collectieve verarming'? Toen de inflatie net begon te stijgen werd deze uitdrukking snel gemeengoed in het publieke debat. Ministers Rutte en Kaag stelden allebei dat we 'samen een stukje armer worden'. Het overgrote deel van de inflatie komt immers voort uit de gestegen kosten van import. We betalen meer aan het buitenland en dus worden we armer.

Aan het begin van de zomer plaatste het Centraal Planbureau hier echter een belangrijke kanttekening bij: tot op dat moment bleek het met die collectieve verarming mee te vallen.²⁰ Hoe zit dat? Daarvoor is het belangrijk te kijken naar de export.

Het verschil in prijs tussen wat we als land importeren en exporteren noemen we ook wel de ruilvoet. Is die positief dan exporteren we voor meer geld dan dat we importeren. Is de ruilvoet negatief dan is van het omgekeerde sprake: we betalen meer aan import dan we aan export verdienen.

Hoewel de afgelopen tijd de importprijzen flink stegen heeft dat niet geresulteerd in een navenante daling van de ruilvoet. Bedrijven hebben namelijk niet alleen hun hogere kosten kunnen doorberekenen aan huishoudens, maar ook hun exportprijzen kunnen verhogen. Dit zorgde ervoor dat de ruilvoet tot april van dit jaar nauwelijks daalde.²¹ Dit beeld veranderde wel toen de gasprijzen deze zomer weer explosief stegen, maar ook toen konden bedrijven hun uitvoerprijzen nog verhogen. De verwachte collectieve verarming is daardoor tot nu toe beperkter gebleken dan eerder gedacht. Bovendien zijn de gasprijzen nu weer gedaald tot het niveau van voor de zomer.

Deze analyse is in lijn met een eerdere beschouwing van ECB-bestuurder Isabel Schnabel waar vergelijkbare resultaten uitkwamen: *'In the euro area, the strong surge in selling prices has mitigated the impact of the adverse terms-of-trade shock from higher commodity prices and has boosted corporate profits in sectors most heavily exposed to global demand. As a result, euro area firms have recently been as much exporters of inflation – through higher export prices – as they have been importers.'*²²

De rol van de export laat ook het verschil zien tussen de inflatie die consumenten ervaren (uitgedrukt in de CPI) en de totale prijsstijging in de economie (uitgedrukt in de bbp-deflator). Analyses die alleen naar de opbouw van de consumenteninflatie kijken zijn op zichzelf interessant maar in dit debat onvolledig.²³ Dat de prijsstijgingen van ondernemingen een bescheiden bijdrage leveren aan de consumenteninflatie wil nog niet zeggen dat ondernemingen niet beter in staat zijn kosten door te berekenen. Het buitenland speelt hierbij immers een belangrijke rol in een economie als de onze.

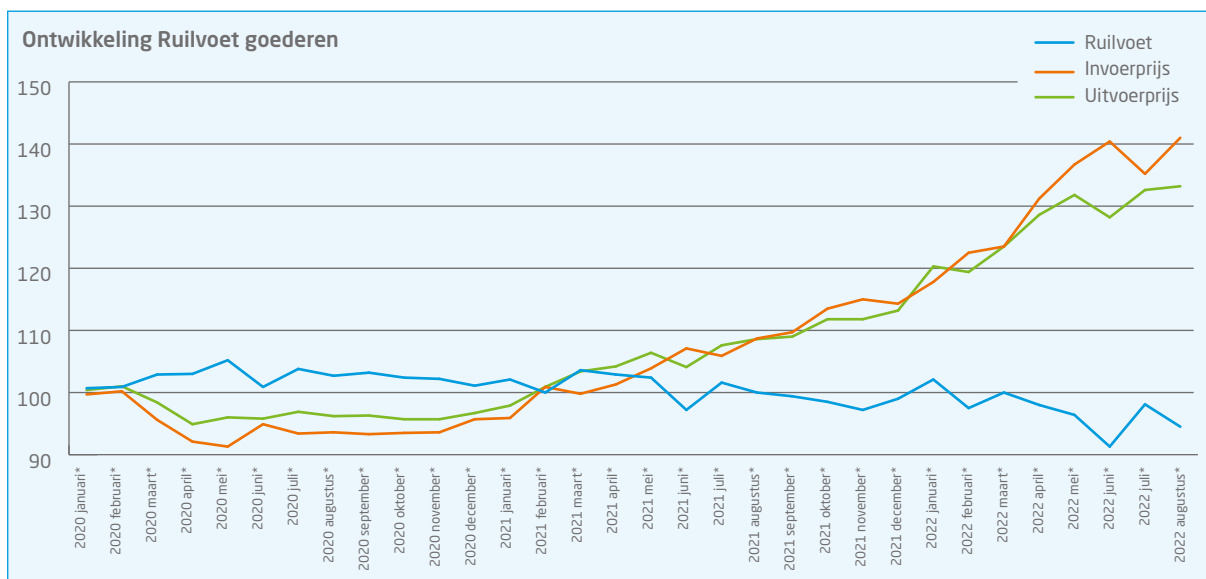
19 CPB. (2022). MEV.

20 CPB. (juni 2022). Inflatiescenario's.

21 CBS Statline.

22 Schnabel, I. (16 mei 2022). The globalisation of inflation.

23 Zie bijvoorbeeld Suyker. (2022). Lonen nog winsten dragen bij aan inflatie. ESB.

Figuur 6

Ontwikkeling collectieve arrangementen

Bovenstaande trends wijzen erop dat aan de kant van de pre-distributie er een toenemend scheve verdeling tussen arbeid en kapitaal bestaat. Dit zou in theorie niet direct tot scheve uitkomsten hoeven te leiden wanneer krachtige collectieve arrangementen hier via herverdeling een stokje voor kunnen steken. Die arrangementen zijn alleen door de tijd verzwakt.

In de jaren 70 was de onderhandelingsmacht van werkenden dankzij collectieve arrangementen beter dan het nu is. Dit was te danken aan drie elementen: sterke vakbonden, minder flexibilisering, en een beter sociaal minimum en vangnet.

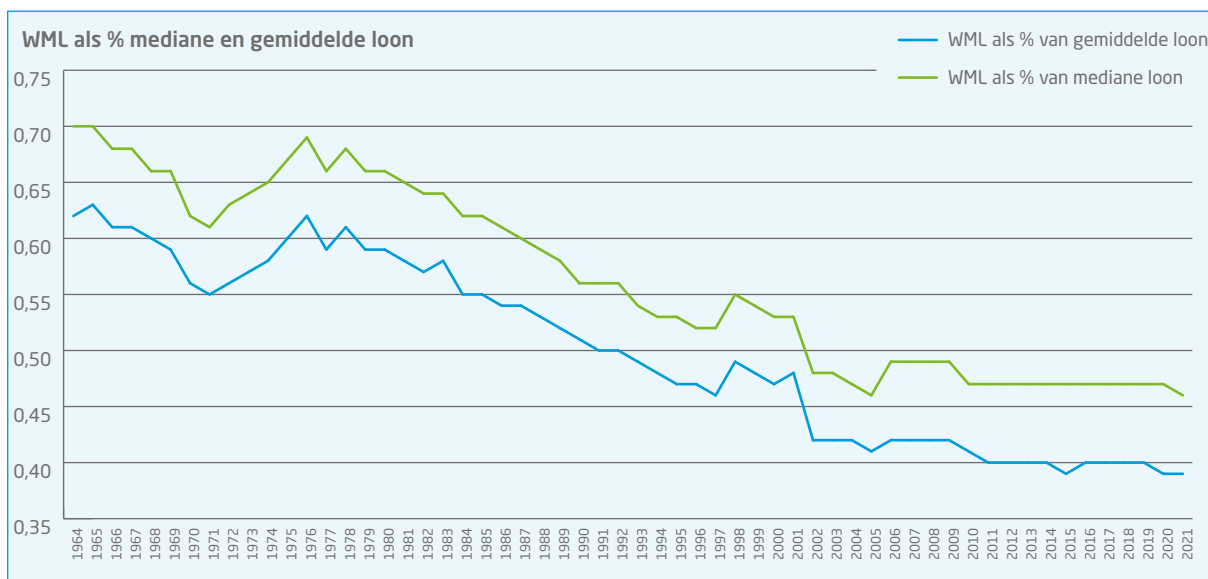
Ten eerste kenden de meeste cao's toentertijd automatische prijscompensaties (apc). Hierdoor werden de lonen automatisch verhoogd met het niveau van de inflatie waardoor van reële loondaling nauwelijks sprake was. Die apc's zijn op een handvol cao's na verdwenen. Voor elke procent nominale loonsverhoging moet elke keer hard onderhandeld worden.

Daarnaast waren er nog weinig flexibele contracten, waardoor staken om een beter loon af te dwingen makkelijker was. Nu heeft bijna een derde van de werkenden een flexcontract (28%) of werkt als zelfstandige zonder personeel (12%). In 2002 was nog meer dan 70 procent van de contracten vast, terwijl dat nu nog maar 56 procent is.²⁴ Een groot deel van de arbeidsmarkt kan dus nu moeilijker een beter loon afdwingen.

Het bestaan van regelingen zoals een hoge bijstand en een hoger reëel minimumloon zorgde ook voor een goed vangnet. De bijstand en het minimumloon zijn vandaag de dag lager dan ze waren in de jaren 70 (zie figuur 7). Zo is het minimumloon in reële termen ten opzichte van 1980 met bijna 20% gedaald.²⁵ Het resultaat: kwetsbaardere huishoudens worden hard geraakt door de hoge inflatie.

²⁴ CBS Statline.

²⁵ CBS Statline, eigen berekeningen

Figuur 7

WAT ONS TE DOEN STAAT

De economische problemen van onze tijd zijn fundamenteel anders dan gedurende de jaren '70. Toentertijd viel de rekening van de inflatie voor een belangrijk deel op het bordje van bedrijven. Nu is het precies andersom. Zonder ingrijpen en verdere herverdeling lijken huishoudens het overgrote deel van de economische pijn te pakken. Hun reële loon daalt zeer fors terwijl vooral voor mensen in meer kwetsbare posities veel van de collectieve arrangementen die hen kunnen helpen de afgelopen decennia zijn uitgekleed.

Het is moeilijk te zeggen hoe het komende jaar er precies uit komt te zien. Hopelijk maakt deze analyse in ieder geval duidelijk dat werkenden in een relatief slechte uitgangspositie aan deze periode beginnen. Voor komend jaar ligt de oplossing niet alleen in een overheid die pleisters blijft plakken. Er moet structureel verbetering komen in de positie van werkenden. Om die reden pleit FNV voor stevige loonstijgingen. Aanvullend is het verhogen van het minimumloon en de uitkeringen onvermijdelijk.

Het risico op een zogeheten loon-prijsstijgingsspiraal lijkt bovendien zeer klein. Zoals we zagen wijst geen enkele indicator hierop. En ook het IMF maakt zich in een recent onderzoek weinig zorgen over een loonprijsstijgingsspiraal.²⁶ De Nederlandsche Bank kwam voor ons eigen land tot eenzelfde soort conclusie.²⁷

Ook anekdotisch is er reden om aan te nemen dat de loonprijsstijgingsspiraal niet zo waarschijnlijk is. Ons buurland België heeft namelijk een automatische prijscompensatie voor vrijwel alle werknemers. Ondanks dat is de HICP-inflatie in België sinds het begin van de energiecrisis in september 2021 lager geweest dan de Nederlandse inflatie.²⁸

Angst voor een loonprijsstijgingsspiraal kent tot op dit moment dus geen enkele feitelijke rechtvaardiging. Angst voor een groeiend aantal gezinnen in toenemende armoede daarentegen wel. Het moge duidelijk zijn welke van de twee onze prioriteit verdient. Serieuze loonsverhogingen zijn hiervoor onontbeerlijk.

²⁶ IMF (november 2022). Wage-Price Spirals: What is the Historical Evidence?

²⁷ DNB (november 2022). Wisselwerking lonen en prijzen: een negatieve spiraal?

²⁸ Eurostat

COLOFON

Uitgave FNV

Tekst Vera Vrijmoeth, Tijmen de Vos, Jacob-Jan Koopmans

Vormgeving Studio FNV

Druk Repro FNV

Order 221195 | M22111742

December 2022, © FNV

